

Rektor vid Herrestorpskolan  
Vattentornsgatan 10  
235 37 VELLINGE

2009-12-16  
1 (12)  
Dnr:40-2009:1745

Vellinge kommun  
Norrevångsgatan 3  
235 81 VELLINGE

## Kvalitetsgranskning av arbetet vid trakasserier och kränkande behandling vid Herrestorpskolan i Vellinge kommun

### Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av skolornas arbete vid trakasserier och kränkande behandling under höstterminen 2009. Granskningen av Herrestorpskolan i Vellinge kommun ingår i detta projekt.

Övergripande information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats ([www.skolinspektionen.se/kvalitetsgranskning/](http://www.skolinspektionen.se/kvalitetsgranskning/)).

Skolinspektionens kvalitetsgranskningar ska bidra till förbättrad måluppfyllelse genom att tydliggöra behov av utveckling inom prioriterade områden, så att skolor, övriga verksamheter och huvudmän ges ökade förutsättningar för att genomföra förbättringar.

Skolinspektionens kvalitetsgranskningar initieras med utgångspunkt i en nationell risk- och väsentlighetsanalys. Med denna som grund inriktas kvalitetsgranskningen mot områden i behov av förbättring samt mot huvudmän och/eller skolor. Dessa granskas utifrån i förväg fastställda perspektiv och frågeställningar.

De styrdokument som gäller för svenskt utbildningsväsen stadgar nolltolerans mot att barn, elever och studerande utsätts för kränkningar, diskriminering eller trakasserier.

Trots kravet på nolltolerans visar olika undersökningar, samt erfarenheter från den regelbundna tillsynen och från enskilda anmälningsärenden, att det inte är ovanligt att barn och elever blir kränkta och/eller trakasserade i svensk skola.

Skolinspektionen har därför valt att genomföra en kvalitetsgranskning med inriktning mot skolornas arbete vid trakasserier och kränkande behandling. Syftet med granskningen är att bidra till att förhindra förekomsten av trakasserier och kränkande behandling vid de granskade skolorna. Totalt har 50 skolor granskats i landet.

Kravet på skolorna att bedriva ett effektivt förebyggande, förhindrande och åtgärdande arbete understryks och konkretiseras i granskningen. Skolinspektionen avser därmed

bidra till att öka de granskade skolornas kunskap om vilket arbete som krävs för att förebygga och förhindra att kränkningar och trakasserier uppstår.

Granskningens resultat ska spridas till skolor och huvudmän som inte ingår i projektet. Resultaten kan därmed utgöra ett underlag för ett förbättringsarbete i hela landet.

Resultatet av Skolinspektionens kvalitetsgranskning redovisas dels i en övergripande rapport, dels i rapporter med bedömningar för varje granskad skola. Där tar Skolinspektionen ställning till om skolan uppfyller skolförfattningarnas krav och med vilken kvalitet arbetet bedrivs. I de fall behov av åtgärder framkommit ansvarar huvudmannen och rektor för att åtgärder vidtas.

Herrestorpskolan har ingått i kvalitetsgranskningen och resultatet redovisas i detta beslut. Underlaget till beslut består av dokument från skolan samt av information som samlats in vid besök på skolan den 6 och 7 oktober 2009. I skolan genomfördes samtal med ett urval av personal och elever samt med skolledning och elevhälsoteam. Beslutet grundar sig också på annan information som finns i Skolverkets nationella uppföljningssystem eller annat offentligt material. Företrädare för skolan har beretts möjlighet att ge synpunkter på sakinnehållet som ligger till grund för kvalitetsgranskningens beslut.

Ansvariga för kvalitetsgranskningen i Herrestorpskolan har utredarna Angerd Eilard och Litza Aschan varit.

### **Fråge-/granskningsområden**

Lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever upphörde att gälla den 1 januari 2009. Idag finns bestämmelserna istället i två lagar, dels i 14 a kap. skollagen, dels i diskrimineringslagen.

14 a kap. skollagen innehåller bestämmelser som har till ändamål att motverka kränkande behandling av barn och elever. Med kränkande behandling avses ett uppträdande som utan att vara diskriminering enligt diskrimineringslagen kränker ett barns eller en elevs värdighet. Det är Skolinspektionen som har tillsynen över att 14 a kap. skollagen följs.

Diskrimineringslagen innehåller bl.a. bestämmelser som har till ändamål att motverka diskriminering av barn och elever. Med diskriminering avses direkt och indirekt diskriminering, instruktioner att diskriminera samt trakasserier och sexuella trakasserier. Med trakasserier avses ett uppträdande som kränker någons värdighet och som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder. Med sexuella trakasserier avses ett uppträdande av sexuell natur som kränker någons värdighet. Diskrimineringsombudsmannen ska utöva tillsynen över att diskrimineringslagen följs.

14 a kap. skollagen och diskrimineringslagen innehåller bestämmelser som ålägger huvudmannen att vidta aktiva åtgärder bl.a. i form av åtgärder för att förebygga och

förhindra kränkande behandling respektive trakasserier samt skyldighet att utreda och vidta åtgärder vid kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling respektive trakasserier.

Skolinspektionen har med utgångspunkt i 14 a kap. skollagen utifrån forskning, utvärdering och beprövad erfarenhet granskat det arbete som bedrivs i skolorna inom tre frågeområden.

**1. Fungerar skolans systematiskt förebyggande arbete för att motverka trakasserier och kränkande behandling av barn och elever?**

- *Fungerar skolans rutiner för att upptäcka kränkningar och trakasserier?*

Inom detta frågeområde har skolans arbete med att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling och trakasserier granskats. En viktig komponent i detta arbete är att utifrån en kartläggning av skolans behov upprätta plan mot kränkande behandling och likabehandlingsplan. Granskningen har också undersökt om skolan arbetar för att vara en social gemenskap där varje elev kan vara accepterad som den person han eller hon är. Vidare har det undersökts om skolan säkerställer att olika typer av trakasserier och kränkningar uppmärksammas och kommer till personalens kännedom.

**2. Har skolan ett normkritiskt förhållningssätt?**

Inom frågeområdet har granskats om personal tillsammans med elever återkommande reflekterar över sitt egna förhållningssätt, värderingar och normer samt den betydelse dessa kan ha för att kränkningar och trakasserier kan uppstå. Vidare har det undersökts om personalen reagerar lika allvarligt på alla former av trakasserier och kränkningar samt om personalen reflekterar kritiskt över de metoder de använder.

**3. Fungerar skolans rutiner så att kränkningar och trakasserier upphör när det blivit känt att ett barn eller elev blivit kränkt och trakasserat?**

- *Använder skolan program utifrån forskning och/eller beprövad erfarenhet i sitt arbete mot trakasserier och kränkningar?*

Inom frågeområdet har det undersökts om skolan har rutiner för att tillse att kränkningar och trakasserier omedelbart upphör då de kommer till personalens kännedom. Vidare har det granskats vilka rutiner skolan har i fall då personal utsätter elever för trakasserier eller kränkande behandling. Om skolan använder sig av program/programkomponenter utifrån forskning och/eller beprövad erfarenhet har undersökts. Skolinspektionen har också undersökt om skolan analyserar orsaker till olika fall av kränkningar och trakasserier och anpassar sitt arbete efter denna analys.

**Beskrivning av besökt skola**

Herrestorpskolan är en F-9-skola i norra delen av Vellinge kommun i sydvästra Skåne. Vellinge är en kommun med hög inkomstnivå och övervägande svenskfödd befolk-

ning.<sup>1</sup> Skolans upptagningsområde är emellertid mer heterogent än kommunen i övrigt. Den omgivande bebyggelsen består av både villor och flerfamiljshus.

Skolan hade vid tidpunkten för Skolinspektionens besök 270 elever, varav 30 i förskoleklass och några integrerade grundsärskoleelever. Tidigare fanns även en särskola i området men den lades ned höstterminen 2008.

Herrestorpskolan inspekterades senast i januari 2009.

## Skolinspektionens iakttagelser

### *Årlig plan mot kränkande behandling*

Enligt skollagen<sup>2</sup> ska huvudmannen se till att en årlig plan mot kränkande behandling upprättas. På motsvarande sätt stadgar diskrimineringslagen<sup>3</sup> att en likabehandlingsplan ska upprättas varje år. Det finns inget som hindrar att verksamheten respektive skolan för samman den årliga planen mot kränkande behandling med likabehandlingsplanen till ett dokument. Den årliga planen mot kränkande behandling ska innehålla en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av barn och elever. Planen ska innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som man avser att påbörja eller genomföra under det kommande året. Enligt Skolverkets allmänna råd om att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling<sup>4</sup> bör planen bland annat innehålla de slutsatser som kan dras av kartläggningarna om situationen i verksamheten, konkreta mål för och beskrivningar av de insatser som ska genomföras under året för att förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling samt en ansvarsfördelning för detta. Vidare anges att planen bör innehålla tydliga rutiner för akuta och uppföljande åtgärder avseende inträffade kränkningar och hur dessa ska dokumenteras. Enligt förordningen om barns och elevers deltagande i arbetet med planer mot diskriminering och kränkande behandling<sup>5</sup> ska planerna upprättas, följas upp och ses över under medverkan av barnen eller eleverna vid den verksamhet för vilken planen gäller.

På Herrestorpskolan finns dessa planer i ett och samma dokument, vilket i stort sett uppfyller lagstiftningarnas krav. Tanken är att den årliga planen ska utgöra ett aktivt redskap i skolans förebyggande arbete med att förhindra kränkande behandling och därmed underlätta för skolorna att leva upp till lagstiftningens krav. Enligt Skolverkets allmänna råd underlättas förståelsen av och arbetet med planerna, om bestämmelsernas innehåll och centrala begrepp tydligt definieras. Herrestorpskolans plan innehåller

---

<sup>1</sup> Enligt uppgifter i Skolverkets databas.

<sup>2</sup> 14 a kap. 8 § skollagen (1985:1100)

<sup>3</sup> 3 kap. 16 § diskrimineringslagen (2008:567)

<sup>4</sup> Skolverkets allmänna råd om att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling (SKOLF5 2009:38)

<sup>5</sup> 2 § förordning (2006: 1083) om barns och elevers deltagande i arbetet med planer mot diskriminering och kränkande behandling.

en nulägesanalys som utmynnar i konkreta mål, grundad i en kartläggning av verksamheten, men lagstödet i den plan som Skolinspektionen tagit del av är inte särskilt utförligt. Planen är inte heller tillräckligt förankrad hos alla berörda grupper. Den har utarbetats av en särskild likabehandlingsgrupp på skolan, bestående av lärare och en fritidspedagog, enligt rektorn i viss samverkan med skolans kamratstödjare.<sup>6</sup> Kamratstödjarna själva uppger sig främst ha blivit informerade om planen. Därefter har planen presenterats för övriga lärare och övrig personal som då getts möjlighet att lämna synpunkter. Elevrådet har däremot inte getts denna möjlighet. Eleverna i årskurs nio har på lektionstid fått information om planen, men i årskurs fem hade man vid tidpunkten för Skolinspektionens besök ännu inte haft någon genomgång. Bortsett från kamratstödjarna, har eleverna inte deltagit i utarbetningen av planen. I planen ska också framgå hur planen och likabehandlingsarbetet ska presenteras för elevernas vårdnadshavare.<sup>7</sup> Enligt Herrestorpskolans plan ska så ske vid läsårsstart och den färdiga planen sades ha skickats hem till elevernas vårdnadshavare inför terminsstartens föräldramöten. Planen finns också tillgänglig för alla på skolans hemsida.

**Skolinspektionen konstaterar att eleverna inte har varit delaktiga i arbetet med utformningen av den årliga planen mot kränkande behandling.**

**Skolinspektionen bedömer att Herrestorpskolans plan mot kränkande behandling uppfyller lagstiftningens krav, även om den kan förbättras i relation till Skolverkets allmänna råd.**

#### *Förebyggande och förhindrande arbete*

Skolans värdegrund beskrivs i skollagen och läroplanen.<sup>8</sup> Verksamheten ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet samt vilja och lust att lära. Enligt skollagen<sup>9</sup> ska huvudmannen se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever. Vidare ska huvudmannen, enligt skollagen, se till att det vidtas åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling. Enligt läroplanen<sup>10</sup> ska alla som arbetar i skolan medverka till att utveckla elever-

---

<sup>6</sup> Kamrat- eller kompisstödjare har sitt ursprung i det svenska antimobbingprogrammet Friends och ska i korthet fungera som förebilder för hur man kan vara en bra kompis genom att uppmärksamma och ta kontakt med utstötta elever samt vara en länk mellan barn- och vuxenvärlden på skolan (*På tal om mobbning – och det som görs* (2009) Kunskapsöversikt, Skolverket).

<sup>7</sup> Se *Förebygga diskriminering och kränkande behandling – Främja likabehandling. En handledning för att utforma en likabehandlingsplan/plan mot kränkande behandling i skolan.* (2009), DO, BEO & Skolinspektionen

<sup>8</sup> 1 kap. § 2 skollagen (1985:1100); Förordning (SKOLFS 1994:1) om läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94).

<sup>9</sup> 14 a kap. 6 § skollagen (1985:1100), jämför 3 kap. 14 § diskrimineringslagen (2008:567)

<sup>10</sup> Avsnitt 2.1, förordning (SKOLFS 1994:1) om läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94).

nas känsla för samhörighet, solidaritet och ansvar för människor också utanför den närmaste gruppen.

På Herrestorpskolan arbetar man enligt rektorn för att skolan ska vara en social gemenskap. Skolan beskrivs av alla de grupper som Skolinspektionen pratade med som en trygg miljö där "alla känner alla" och enligt vad som för övrigt framkom i intervjuerna med lärare och elever bedriver man ett värdegrundsarbete som till stora delar uppfyller författningarnas krav. Första steget i det förebyggande arbetet är att det görs en kartläggning och analys av förhållandena i den egna verksamheten som grund för de insatser som behöver genomföras under det kommande året.<sup>11</sup> Såsom framgår av skolans likabehandlingsplan/plan mot kränkande behandling och därutöver bekräftas i intervjun med rektorn, har så också skett på Herrestorpskolan, bland annat genom elevtrivselenkäter och samtal med elever och personal. I värdegrundsarbetet har fokus varit elevernas språkbruk och sociala kompetens. Att det ibland förekommer ett kränkande språkbruk bekräftades av de elever som inspektörerna talade med.

På Herrestorpskolan arbetar man vidare med värderingsövningar, kompisamtal och kamratstödjare. Värdegrundsarbetet har delvis influerats av programmet Lions Quest<sup>12</sup> och innehåller också återkommande inslag av ART<sup>13</sup>. I en rapport från Brottsförebyggande rådet<sup>14</sup> framgår det att flera mobbingförebyggande program innehåller grundkomponenter som kan vara verksamma i det förebyggande värdegrundsarbete i allmänhet. Att en skola använder antimobbingprogram är emellertid i sig ingen garanti för ett fungerande värdegrundsarbete. Många program utlovar enkla lösningar på komplicerade problem, andra varnar för motsatta effekter om de inte följs till punkt och pricka och risken är därutöver att lärares egna erfarenheter och kompetens tonas ned i relation till kommersiellt utformade program. Rekommendationen inom senare forskning är därför att skolorna är försiktiga och flexibla i användandet av sådana program, eftersom effekterna av enskilda program är svårbedömda och det inte finns något universalprogram som passar i alla situationer.<sup>15</sup> Det förebyggande arbetet på Herrestorpskolan kan i mångt och mycket, såsom görs av rektorn själv, beskrivas som en mix av egen beprövad erfarenhet, där man influerats och plockat idéer och programkomponenter från några olika program, men utvecklat ett eget koncept.

---

<sup>11</sup> Skolverkets allmänna råd om att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling (SKOLFS 2009:38)

<sup>12</sup> *Lions Quest* är ett amerikanskt drog- och mobbingförebyggande program med rötter i Lions Club-rörelsen, vars syfte delvis är att realisera läroplanens fostransuppdrag i form av snälla och belevade barn (*På tal om mobbning – och det som görs* (2009) Kunskapsöversikt, Skolverket).

<sup>13</sup> *Agression Replacement Training*, ett amerikanskt behandlingsprogram med inslag av social färdighetsträning, ilskekontrollträning och moralutbildning för ungdomar i åldern 12- 20 år med företrädesvis utagerande beteendeproblematik. Fokus i programmet ligger på att utveckla alternativa sociala färdigheter, impulskontroll och sociala värderingar. (Statens Institutionsstyrelse (SiS) [www.stat-inst.se/zino.aspx?articleID=228](http://www.stat-inst.se/zino.aspx?articleID=228), tillgänglig 2009.10.26)

<sup>14</sup> Alvant, Per (2009) *Effekter av anti-mobbingsprogram – vad säger forskningen?* Brottsförebyggande rådet, s. 21.

<sup>15</sup> *På tal om mobbning – och det som görs* (2009) Kunskapsöversikt, Skolverket

I den dokumentation från skolan som Skolinspektionen inför sitt besök fick ta del av anges vidare en rad åtgärder som ska vidtas i det förebyggande arbetet, däribland samverkan mellan arbetsenheterna, rastvaktsverksamhet, pedagogiska måltider samt kill- och tjejsnack. På Herrestorpskolan hade man under det senaste året också arbetat med olika värdegrundsteman, både tillfälliga, såsom en vänskapsvecka och ett kärlekstema, och integrerade i undervisningen, såsom ett jämställdhetstema för de äldre eleverna och ordning och reda för de yngre. Härutöver arbetar man enligt rektorn med så kallade värdegrundsord (trygghet, empati, respekt, samarbete, självkänsla/självförtroende, fysiskt välbefinnande, ansvar/inflytande), vilka också lyfts fram i skolans dokumentation. En del av detta var emellertid inget som kändes igen av de elever som Skolinspektionen sedan pratade med. Några elever kunde erinra sig att man hade arbetat med något av det omnämnda under deras tidiga skolår, men de äldre eleverna menade främst att det handlar om "självklara saker som man har med sig hemifrån". Skolinspektionen gör här den tolkningen att det förebyggande värdegrundsarbetet på Herrestorpskolan är i högre grad rutinmässigt och bättre förankrat i de tidiga skolåren än i de senare. Kill- och tjejsnack, till exempel, används snarare som en insats efter det att någon incident har ägt rum än rent förebyggande. Inspektörerna fick vidare under intervjuerna av både äldre och yngre elevgrupper intrycket av att det framför allt är den schemalagda klassverksamheten, à femton minuter per vecka, som – bland annat – ägnas åt värdegrundsfrågor. Enligt rektorn har de yngre eleverna emellertid dagligen så kallat "rastprat" i samband med att lärarna efter varje rast förhör sig om hur rasten varit. Skolinspektionen vill understryka vikten av att de ansatser som finns i skolans plan mot kränkande behandling förverkligas, så att det förebyggande arbetet hålls vid liv och inte bara blir sporadiska insatser eller "fina ord" i skolans dokumentation.

**Skolinspektionen bedömer att det förebyggande arbetet på Herrestorpskolan behöver förstärkas och fördjupas, i synnerhet under de senare skolåren.**

#### *Rutiner för att upptäcka trakasserier och kränkningar*

För att kunna åtgärda trakasserier och kränkningar då de uppstår måste skolan ha rutiner för att försäkra sig om att sådant upptäcks. Enligt Skolverkets allmänna råd om att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling<sup>16</sup> bör personalen ha god uppsikt över alla utrymmen och platser.

Det finns i Herrestorpskolans likabehandlingsplan tillika plan mot kränkande behandling, såsom tidigare berörts, en kartläggning och analys av riskområden på skolan och det finns vidare i skolans plan tydligt inskrivna rutiner och en tydlig ansvarsfördelning för arbetets gång i de fall då trakasserier och kränkningar kommer till skolpersonalens kännedom. Skolsköterskan och kuratorn är viktiga källor, då det gäller kunskapen om elevernas välbefinnande. Härutöver hålls på Herrestorpskolan terminsvisa klasskonferenser, så kallade IUP-konferenser, där rektorn förhör sig om elevernas tillstånd, och

---

<sup>16</sup> Skolverkets allmänna råd om att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling (SKOLFS 2009:38)

för övrigt i läroplanen regelbundna klasskonferenser. Man har också ett schemalagt rastvaktssystem. Lärarna för de yngre åren och mellanåren är utomhus och lärarna för de äldre åren ansvarar för uppsikten inomhus. I en av de elevgrupper som Skolinspektionen talade med framkom emellertid att rastvakterna inte alltid är så alerta. Ofta, menar man, står rastvakterna tillsammans och dricker kaffe. De tar enligt eleverna inte eventuella bråk på allvar och följer inte heller upp resultatet av eventuella tillsägelser. Det framkom också att vissa rastvakter framför allt ägnar sig åt de yngre barnen, men inte bryr sig särskilt mycket om vad de äldre barnen gör. Ibland kan det vid behov till och med för de äldre eleverna vara svårt att hitta någon rastvakt. Inspektörerna förstår på de elever man talade med att det har förekommit en del bråk på rasterna pojkar emellan, framför allt på fotbollsplanen. Det förefaller emellertid som om detta har blivit bättre sedan skolan nu schemalagt rasterna så att alla klasser inte längre har rast samtidigt. Vidare tycks det som om rastbråk främst är någonting som hör till de tidiga skolåren, vilket kan vara en förklaring till att lärarna ägnar mer uppmärksamhet åt de yngre barnen.

En fritidsledare på skolan deltar under några timmar vissa helger i ett nattvandringsarbete anordnat av socialtjänsten i kommunen, och kan efter sådana tillfällen rapportera till skolan om det inträffat något där skolans elever varit involverade. Man har också haft informationsmöte för föräldrarna om Internet. De yngre flickorna (från årskurserna 4-6) som Skolinspektionen talade med antyder exempelvis att det förekommer trakasserier både på Internet och via sms. Därutöver görs emellertid inte några särskilda ansträngningar för att ta reda på om någon elev kränks utanför skoltid.

**Skolinspektionen bedömer att man på Herrestorpskolan har rutiner för att upptäcka trakasserier och kränkande behandling.**

#### *Åtgärdande arbete*

Enligt skollagen<sup>17</sup> är huvudmannen skyldig att utreda omständigheter och i förekommande fall vidta åtgärder om ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten. Enligt Skolverkets allmänna råd om att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling<sup>18</sup> bör det finnas rutiner för hur akuta situationer ska hanteras och lösas när barn eller elever har utsatts för trakasserier eller kränkande behandling.

Även om Herrestorpskolan framför allt framstår som en lugn och trygg miljö, där eleverna trivs, framkommer det att det av och till förekommer enstaka trakasserier och kränkningar både barn emellan och i något fall mellan vuxna och barn, då någon lärare på skolan ibland uttryckt sig kränkande mot eleverna. Då inspektörerna under sina intervjuer med rektor och personalgrupper påtalar att det i elevintervjuerna framkommer att det finns enstaka elever som uppfattas som mobbade eller utstötta tas detta

---

<sup>17</sup> 14 a kap. 10 § skollagen (1985:1100), jämför 2 kap. 7 § diskrimineringslagen (2008:567)

<sup>18</sup> Skolverkets allmänna råd om att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling (SKOLFS 2009:38)

också på största allvar. De enstaka fall av exkluderingar och kränkningar som tas upp och som förefaller pågå på skolan vid tidpunkten för Skolinspektionens besök är kända och bevakade av skolans resursteam och/eller rektorn själv. De personal- och elevgrupper som Skolinspektionen pratade med inklusive rektorn själv beskriver skolan som en skola där man tar tag i saker och agerar direkt om någonting händer eller kommer till ens kännedom. Både elever och rektorn själv uttrycker det ungefär som att "Det blir så stort när Meta [dvs. rektorn] drar igång". I dessa ord ligger en förvissning om att saker och ting blir ordentligt utredda och uppföljda, men samtidigt kan också i orden anas en risk för att elever kan undvika att säga till vuxna på skolan då konsekvenserna av detta i elevernas ögon ibland blir oproportionerliga. Frågor som besvarades av eleverna på skolan vid Skolinspektionens besök antyder att de yngre eleverna i större utsträckning än de äldre tenderar att vända sig till lärare på skolan eller annan vuxen om något inträffar.

På Herrestorpskolan dokumenteras enligt rektorn alla incidenter, vårdnadshavare kontaktas och ärendena följs upp tills skolan och/eller den som har utsatts känner att det hela är åtgärdat. Vid något tillfälle hade man därutöver använt sig av ART och i samband med någon annan incident hade man jobbat med kill- och tjejsamtal. De äldre flickorna som Skolinspektionen talade med hade upplevt det senare som mycket positivt. De önskar att man hade mer tid än den avsatta kvarten i veckan för sådana samtal även, såsom anges i den årliga planen, i rent främjande och förebyggande syfte, och både i homogena och könsbladade grupper. Vid ett annat tillfälle berättas det från olika håll att skolan tagit konsult hjälp. Denna, som det benämndes, "coachning" uppskattades, i motsats till de ovan nämnda ART-inslagen, mycket av de elever som tog upp ämnet. Intervjugruppen bestående av kamratstödjare och elevrådsrepresentanter beskrev det som att coachen gav utrymme åt olika tankegångar och reflektion, medan ART mer eller mindre upplevdes som påtvingande av ett visst tankekoncept.

**Skolinspektionen bedömer att man på Herrestorpskolan utreder kränkningar och trakasserier som kommer till skolans kännedom, samt att man har rutiner för att åtgärda och följa upp dem.**

#### *Normkritiskt förhållningssätt*

I Skolverkets rapport *Diskriminerad, trakasserad, kränkt?*<sup>19</sup> framkommer det att en viktig uppgift för skolans personal inte bara är att förmedla och hos barn och elever förankra läroplanens grundläggande värden, utan också att reflektera kritiskt kring de metoder som används och inte minst kring sina egna normer och värderingar, liksom kring sin roll som normskapare. Tillsammans med barn och elever bör man utveckla ett så kallat normkritiskt perspektiv och reflektera kring vilka värden och normer som förekommer i den egna verksamheten, liksom vilka normer som är möjliga att förändra. Ett norm-

---

<sup>19</sup> *Diskriminerad, trakasserad, kränkt? Barns, elevers och studerandes uppfattningar om diskriminering och trakasserier* (2009) Rapport 326, Skolverket, s.99

kritiskt perspektiv innebär att man problematiserar de rådande normerna i stället för det eller den som råkar avvika från dessa.

Herrestorpskolans värdegrundsarbete förefaller, bortsett från hos enstaka individer, enligt Skolinspektionens iakttagelser framför allt att handla om att förmedla samhällets och läroplanens värdegrund, och i mindre grad om ett så kallat normkritiskt förhållningssätt. Ett normkritiskt förhållningssätt är av stor vikt i en homogen miljö som den på Herrestorpskolan. Skolan ska ju bland annat förbereda eleverna för att leva i ett samhälle som präglas av mångfald. Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer enligt läroplanen<sup>20</sup> höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i kulturell mångfald. Skolan ska i vid bemärkelse främja förmåga till inlevelse och förståelse mellan människor.

Vid intervjuer med de äldre eleverna framkom det att konkurrensen i de högre årskurserna i den specifika miljön på Herrestorpskolan skapar missunnsamhet som riktar sig mot de särskoleintegrerade elever som finns på skolan. I elevgruppen framkom vidare att de ideal som präglar elevkulturen är att "vara utåtriktad, framåt och ta sin plats" och att elever som inte lever upp till dessa ideal riskerar att hamna utanför. Professor Solveig Hägglund<sup>21</sup> beskriver hur vissa vardagliga företeelser, däribland mobbning, som av etiska, moraliska eller andra skäl egentligen borde ifrågasättas och motarbetas, i stället då de tillhör vardagen banaliseras, vilket innebär att ingen längre ser eller bryr sig särskilt mycket om att de förekommer. Den nämnda uppfattningen bland eleverna på Herrestorpskolan skulle kunna räknas dit. Ett annat exempel är det spontana svaret från personalen på Herrestorpskolan på Skolinspektionens fråga om huruvida det förekommer kränkningar, trakasserier eller mobbning på skolan. Man svarar, såsom brukligt är, att "det förekommer väl alltid" eller "det går väl aldrig att undvika". Detta är svar där mobbning eller uteslutning banaliseras och framställs som ett "naturligt" och ofrånkomligt fenomen. Utifrån det faktum att det sedan år 2006, då lagstiftningen om förbud mot diskriminering, trakasserier och kränkande behandling av barn och elever skärptes<sup>22</sup>, ska råda nolltolerans i fråga om dessa företeelser, bör ett sådant svar från vuxenvärlden problematiseras.

Likaså är det väsentligt att skolan ständigt problematiserar och utvärderar de insatser och metoder som används i arbetet mot trakasserier och kränkande behandling. ART-inslagen beskrevs exempelvis av elever som Skolinspektionen pratade med som både tvingande och i något fall näst intill kränkande i sig. Kamratstödjarnas roll såsom länk mellan kamratkulturen och vuxenvärlden är såsom framgår i Skolverkets kunskaps-

---

<sup>20</sup> Förordning (SKOLFS 1994:1) om läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94), s. 3f

<sup>21</sup> Hägglund, Solveig "Banal mobbning – en vardagsföreteelse i förskola och skola" i Thors, Christina (red.) *Utsött – en bok om mobbning* (2007) Lärarförbundet, s. 97-108

<sup>22</sup> Denna lagstiftning upphörde 2009-01-01 men överfördes då till skollagens (1985:1100) kap. 14 a samt diskrimineringslagen (2008:567)

översikt *På tal om mobbning – och det som görs*<sup>23</sup> inte heller enkel eller självklar. På Herrestorpskolan gavs bland de elever som intervjuades, när kamratstödarna kom på tal, uttryck för en viss skepticism, vilket exemplifieras av citat såsom "Jag har aldrig varit med om att någon använt sig av kamratstödare!" eller "Skolan har dem bara för att de måste ha kamratstödare!".

**Skolinspektionen bedömer att personalen i högre grad behöver reflektera över sitt eget förhållningssätt, vilka metoder som används samt vilka effekter detta får för enskilda elever.**

**Skolinspektionen bedömer att personalen tillsammans med eleverna i högre grad behöver medvetandegöra och reflektera över vilka normer och värderingar som präglar skolan, dess kamratkulturer och därmed elevernas vardag.**

## **Skolinspektionens slutsatser och beslut**

**Fungerar skolans systematiskt förebyggande arbete för att motverka trakasserier och kränkande behandling av barn och elever?**

Skolan behöver bättre förankra sin årliga plan mot kränkande behandling hos både elever och föräldrar/vårdnadshavare samt vitalisera och fördjupa värdegrundsarbetet i de senare skolåren och generellt motverka att det blir sporadiskt. Därutöver behöver skolan i högre grad anstränga sig för att upptäcka utsatta och utstötta elever.

**Har skolan ett normkritiskt förhållningssätt?**

Ett normkritiskt förhållningssätt kännetecknar inte Herrestorpskolans arbetssätt, mer än möjligtvis hos enstaka individer.

**Fungerar skolan rutiner så att kränkningar och trakasserier upphör när det blivit känt att ett barn eller elev blivit kränkt och trakasserat?**

Det har inte framkommit annat än att man på Herrestorpskolan lyckas lösa de fall av kränkningar som uppstår.

Skolinspektionen har i sin kvalitetsgranskning identifierat ett antal områden som huvudmannen och rektor vid skolan måste åtgärda eller behöver förbättra för att förhindra att kränkningar och trakasserier uppstår. Nedanstående punkter visar vilka områden som måste åtgärdas respektive områden där förbättringsåtgärder behövs.

### **Områden som måste åtgärdas**

- Skolinspektionen konstaterar att skolans årliga plan mot kränkande behandling inte har upprättats under medverkan av eleverna.

---

<sup>23</sup> *På tal om mobbning – och det som görs* (2009) Kunskapsöversikt, Skolverket, s.116

**Områden som behöver förbättras**

- Skolinspektionen bedömer att det förebyggande värdegrundsarbetet i de senare skolåren behöver förstärkas och fördjupas.
- Skolinspektionen bedömer att personalen i högre grad behöver reflektera över sitt eget förhållningssätt, vilka metoder som används samt vilka effekter detta får för enskilda elever.
- Skolinspektionen bedömer att personalen tillsammans med eleverna i högre grad behöver medvetandegöra och reflektera över vilka normer och värderingar som präglar skolan, dess kamratkulturer och därmed elevernas vardag.

**Uppföljning m.m.**

Vellinge kommun/Herrestorpskolan ska senast inom fyra månader från dagen för beslutet, dvs. senast den 16 april 2010 till Skolinspektionen, avdelningen i Lund<sup>24</sup>, redovisa vilka åtgärder som vidtagits med anledning av beslutet.

**På Skolinspektionens vägnar**

Carina Abréu

Avdelningschef

Angerd Eilard

Utredare

I ärendets slutliga handläggning har också enhetscheferna Lotta Kårlind och Hans Larson, undervisningsrådet Anna Wide samt utredaren Litza Aschan deltagit.

---

<sup>24</sup> Skolinspektionen, Gasverksgatan 1, 222 21 Lund